

Foto: Daniel Cohen

Het goede leven van David van Bodegom

Portret

David van Bodegom (34) deed in Ghana onderzoek naar **veroudering**. Daar zag hij wat de westerse geneeskunde aanricht in een Afrikaans land. In zijn debuutroman *Nood breekt wet* beschrijft hij het idealisme van een tropenarts, die bezwijkt aan de Ghanese realiteit. Zelf heeft Van Bodegom zijn tropenartsdroom voorlopig opgegeven. Door **Jurgen Tiekstra**.

denken

„Ik ben in 2004 voor de eerste keer naar Ghana gegaan. In die tijd liep ik stage bij ouderengeneeskunde hier in het LUMC, het ziekenhuis in Leiden. Dat ging om een onderzoek naar de rol van de schildklier bij veroudering. Dat vond ik heel interessant, maar al gauw merkte ik dat in de kamer naast die van mij grote aluminiumkisten werden opgesteld, met daarin muskietennetten, waterfilters en oude microscopen. Toen dacht ik: ik zit in de verkeerde kamer. Bij de koffieautomaat heb ik mij daar naar binnen geluld en mocht ik mee op expeditie.

In eerste instantie werd ik tot Ghana aangetrokken door het avontuur. Toen ik daar was, kwam ik in contact met andere westerlingen die daar in de regio zaten. Dat waren niet alleen artsen, maar ook ontwikkelingswerkers of mensen van de missiepost. In het weekend was ik af en toen ik een ziekenhuisje waar een Belgische tropenarts zat. Als je daar alleen in het weekend komt kijken, is dat fantastisch werk. Maar als je daar wat vaker bent geweest, zie je dat je daar allerlei kanttekeningen bij kunt plaatsen.

In eerste instantie werd ik aangetrokken door het avontuur

Nu ben ik universitair docent en geef ik vooral college en corrigeer ik stukken die anderen geschreven hebben. Ik zie overdag dus geen patiënten. Dat vind ik jammer. Wel werk ik een paar avonden in de maand in Amsterdam, op de Kruispost. Dat is een medische post van de Johanniterorde, die zorg biedt aan iedereen die het elders niet kan vinden. De post zit op de Wallen, dus dat zijn Amerikaanse toeristen, prostituees, zwervers, maar voor 80 procent illegalen. Dat is voor mij interessant omdat je daar ziet waar *Nood breekt wet* over gaat: mensen die vol verwachting ergens naar toe leven, maar zien dat de werkelijkheid niet is zoals ze hadden gehoopt.

Op die medische post zie je hetzelfde: iemand uit Togo droomt ervan om naar Nederland te komen. Hij spaart er jaren voor, maakt die reis via allerlei vage contacten en komt vol dromen aan. Maar dan blijkt: het is hartstikke koud, je woont met zijn zessen op een kamertje, het is moeilijk werk te vinden, je wordt met de nek aangekeken. Hoe mensen daarmee omgaan, dat is wat mij interesseert.”

denken

„Ik verken in het boek het pad in mijn leven dat ik niet heb genomen. Ik vraag me af: is het beste wat de hoofdpersoon kan doen in dat missieziekenhuisje zitten? Als je het de Ghanese zelf vraagt, heb je best kans dat ze zeggen: we hebben meer dokters nodig, want iedereen is ziek. Maar ik ben daar op teruggekomen. Zij hebben meer aan een verpleegkundige, een vroedvrouw, een onderwijzer of iemand die de waterputten schoonhoudt.

Als ik vertelde aan mensen hier in Leiden dat ik naar Ghana ging als dokter, begrepen ze dat allemaal. Want daar zijn veel zieke mensen. Maar er is een reden dat mensen er ziek worden. In ons onderzoeksgebied had de helft van de mensen toegang tot schoon drinkwater. Je zag dat de mensen zonder schoon drinkwater 30 procent meer sterfgevallen in de familie hadden. Het beste wat je kunt doen is dus om voor schoon water te zorgen.

Een van de stellingen van mijn proefschrift was: alleen educatie kan duurzame ontwikkeling brengen in een ontwikkelingsland. Daar ben ik van overtuigd geraakt: alles wat wij hier bedenken is in de praktijk veel moeilijker dan je dacht in je appartementje hier in Nederland. Daar zijn duizenden voorbeelden van. Mensen hebben bedacht: we moeten het eiwit in het dieet van die mensen verhogen, dus we moeten vispoeltjes maken. Dus er komen vispoeltjes in zo'n dorp, waar de mensen in kunnen vissen. Maar in die dorpen blijkt de malaria met 300 procent toe te nemen, omdat je in elk dorp een broedpoel voor malariamuggen hebt aangelegd.

Er is nu veel discussie over ontwikkelingshulp. 'Het is crisis, dus laten we eerst onszelf helpen.' Maar ik ben het daar principieel mee oneens. Nederland is dertig keer zo rijk als Zambia. Het is een principiële vraag of je bereid bent een deel van je eigen welvaart te investeren om anderen de kans te geven een basale welvaart te hebben.

Ik was in Nicaragua in een oude koffieplantage die na de revolutie was verworpen tot een soort landbouwcommuniteit. Je kon daar 's ochtends een waterfles vullen, want er was een waterfilter van gebakken klei. Het vullen kostte 12 cent, maar 4 cent daarvan ging naar een project in Oeganda om dezelfde filters daar beschikbaar te maken. Moet je je voorstellen dat Nicaragua, een van de armste landen van Zuid-Amerika, bereid is om voor Oeganda, een nog veel armer land, iets te doen. Dat vond ik heel bijzonder. En dat is dus een principiële keuze, onafhankelijk van je eigen welvaart.”

geloven

„Ghana ligt in de bocht in West-Afrika. In het zuiden heb je de zee en in het noorden heb je de Sahara. De missionarissen kwamen via de zee, dus het zuiden is helemaal christelijk. Maar in het noorden kwamen via de Sahara-routes de moslims. En daarnaast heb je nog zo'n dertig stammen met allemaal hun eigen taal en hun eigen geloven.

Laten we zeggen: misschien is 60 procent christelijk en 40 procent moslim, maar 110 procent is religieus. Want alles wordt op een religieuze manier begrepen. Ghanese mensen geven veel geld uit aan amuletten en dat soort dingen. In mijn boek komt een gedroogde ezelsstaart voor, dat wordt daar echt verkocht.

Toen ik naar Ghana ging, had ik van de missie niet zo'n derderend beeld. Ik had het idee dat daar paters waren die er als een god leefden en de inlanders het kruis lieten kussen voor ze genezen werden. Maar ik heb mijn beeld van het missiewerk enorm positief bijgesteld.

Je hebt in Ghana dertig talen, waarvan heel veel talen niet worden geschreven. Er is een christelijk linguïstisch instituut, dat van al die talen een Bijbelvertaling en schoolboekjes maakt, zodat de jeugd leert lezen en schrijven in hun eigen taal. Dat dat gebeurt met de gedachte dat ze dan de Bijbel kunnen lezen, daar heb ik niks mee, maar dat accepteer ik als bijeffect. Het belangrijkste is het lezen en schrijven. Zonder die basisvaardigheden kun je geen winkeltje beginnen, of wat dan ook.

Hoe ik over de missie denk, is enorm veranderd

Die missieposten zelf zijn altijd bijzondere plekken. Soms bestaan ze al honderd jaar of langer en hebben ze een uitgebreide bibliotheek opgebouwd, met handgeschreven woordenboeken van lokale talen. Heel bijzonder vind ik dat.

In Ghana zitten niet alleen katholieken. Ook Jehova's zitten er veel. Pinkstergemeenten, Mennonieten, Presbyterians. Die laatsen hadden veel gezondheidskliniekjes en ook agrarische posten, waar ze de boeren educatie gaven over moderne landbouwtechnieken: gewasveredeling, pesticiden, waarvoor ze kleine leningen kregen. De Presbyterians deden daar heel veel goede dingen. Ik ga nog steeds niet naar de kerk, maar hoe ik over de missie denk, is enorm veranderd.”

benieten

„Bij al de dingen waarover mensen zich hier druk maken, hoef je maar heel eventjes terug te denken aan hoe je daar in Ghana zat. Wij leven in een van de rijkste landen ter wereld, maar tegelijkertijd zijn er een miljoen mensen aan de anti-depressiva. Dat is natuurlijk bizar.

Ik heb weleens betoogd dat wij de mensen in Ghana eigenlijk meer nodig hebben dan zij ons. Mensen vragen mij wel eens: 'Het is daar zo'n arm gebied. Is het niet vreselijk om daar te zijn?' Dat is helemaal niet zo. Die mensen ervaren die armoede niet als iets vreselijks. Er wordt heel veel gelachen. En de gesprekken op de markt gaan over vrouwen, motorfietsen en de laatste beltonen. Die gaan helemaal niet over drinkwater, armoede en malaria. Wat dat betreft vind ik de manier waarop zij leven heel bijzonder en ook waardevol: dicht bij hun familie, lokaal heel bewust met hun clan en hun dorp.

Het heeft iets van een idyllische landbouwgemeenschap, maar het is ook een harde gemeenschap. Als je ziek wordt, heb je echt een probleem, zeker als je geen geld hebt. Ik moet denken aan een vrouw die last had van nierstenen. Dat kan ontzettend pijnlijk zijn. Je zou dat met een vergruizer kunnen behandelen, alleen staan de dichtstbijzijnde vergruizers in Marokko, maar ze hebben geen visum voor Marokko, en in Zuid-Afrika, maar dat is een end weg.

Toch is er een verschil. Kijk, hier in Leiden zijn er voor mensen die een kind verloren hebben speciale avonden om bij elkaar te komen. Het is een traumatische ervaring waar ze hun hele leven mee zullen leven. Maar in Ghana heeft iedere vrouw wel een kind verloren, vaak meer dan één. Ze hebben daar echt heel veel verdriet van, maar ze verwerken dat toch anders, omdat hun zus ook een kind verloren heeft. En hun moeder ook. Het is maar net wat je referentie is.

Ik ben heel gelukkig hier in Nederland. Wel mis ik Ghana soms. Ik bel nog vaak met mensen daar. Het grappige is dat als je belt je de telefoon niet hoort overgaan, maar dat je Ghanese muziek hoort totdat er iemand aan de lijn komt. En als ik die muziek hoor dan, ja... dat is toch: dan verlang ik er wel naar om daar weer eens te zijn bij de mensen die ik daar ken, naar die simpele manier van leven.”